

Koldingbogen

ÅRSTAL:	2011
FORFATTER:	Steffen Riis
TITEL:	Kolding Borgerbevæbning 1801 – 1808.
KORT RESUME:	Om organisering, våben, eksercits og ikke mindst uniformer.

KOLDING BORGERVÆBNING 1801-1808

AF STEFFEN RIIS

Søndag den 26. juni 1803 var en stor dag for overkommandør, kancelliråd, borgmester, by- og herredsfoged i Kolding Hans Diechmann (1756-1808).

Byens borgerværns 1. afdeling skulle have overdraget deres nye fane, også kaldet en standard. Den gamle fra 1760 trængte til udskiftning, og Diechmann havde besluttet, at det skulle være hans gave til korpset. Han havde gennem købmand Christian Jessen i Kolding fået fremskaffet 9½ alen karmoisin taft, og med hjælp af byens skrædder Gabriel Walther og maler Chresten Dyring fået fremstillet netop den fane, som han mente kunne være en værdig afløser til det gamle og nu nedslidte eksemplar. Motiverne blev malet direkte på begge sider af silkestoffet.

I dagene forud var byens indbyggere fra opslag ved Rådhuset og via byens trommeslager og opråber Johan Edwaldt blevet gjort bekendt med den forestående begivenhed. Da borgervæbningens 4 afdelinger involverede en væsentlig del af byens mænd under 60 år – 270 mand var optaget i korpset, og alle havde pligt til at deltage – måtte det blive en begivenhed med ”alle mand af huse”.

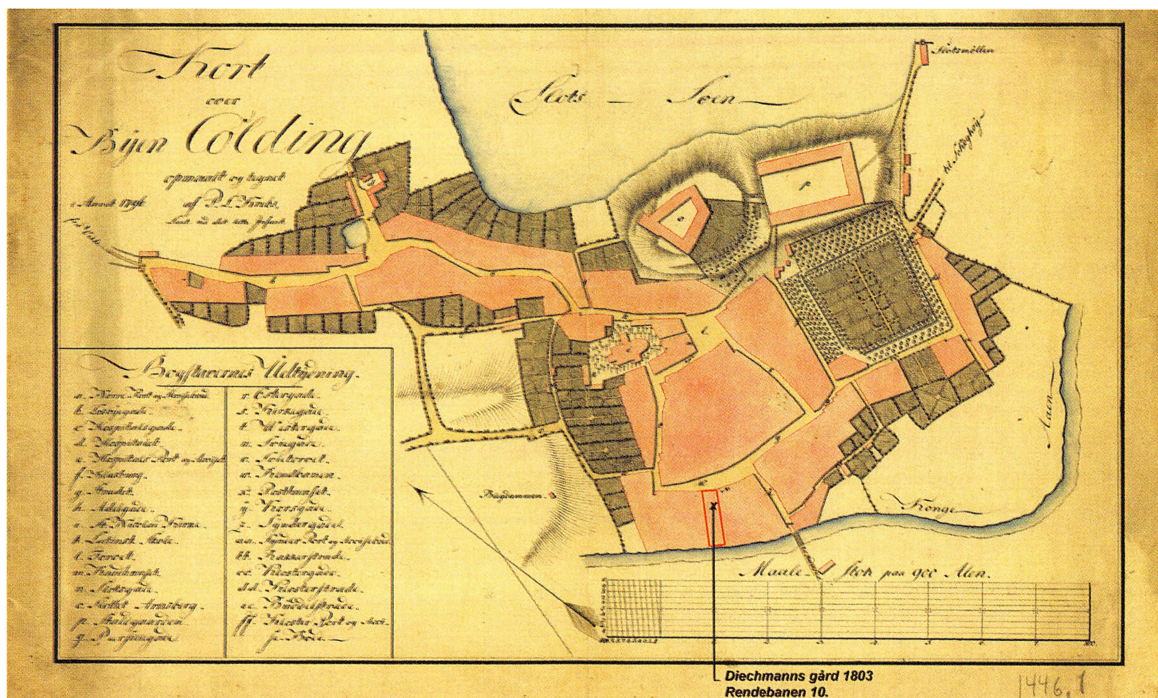
Diechmann havde udfærdiget et længere brev til sin adjutant, løjtnant, købmand Jacob Aagaard, hvori de væsentligste detaljer var nedfældet: *Begivenheden finder sted foran min Bolig paa Rendebanen, hele Borgervæbningen skal være opstillet Kl. 15.30, og saaledes, at*

1. Afdeling staar forrest og midtfor min Bolig, bagved opstiller de øvrige i bueformede Rækker.

Det forventes at alle har rene Uniformer, Trøjer og Kjoler korrekt knuppet, alle bærer deres hvide Halsklud, og deres Udrustning skal være velpudset. Saa snart Fanens Indvielse er tilendebragt, marcherer hele Borgervæbningen, det ridende Korps undtagen, ud på Excercerpladsen,

Fanen, Diechmann skænkede til Kolding Borgervæbning, bærer i dag tydeligt præg af de 208 års eksistens. Bagsiden er nu dækket af et påklæbet rødt stof, der desværre skjuler en evt. illustration. Denne har sikkert indeholdt kongens (Christian 7.s) monogram. Museet på Koldinghus.

Diechmanns ejendom (Rendebanen 10) i 1803. Dertil en stor anlagt have, der slutter med et større lysthus helt nede ved Kolding Å. Under det tyske angreb på byen i april 1849 (3-års krigen) bliver kvarteret kraftigt bombarderet, og husene nr. 6, 8, 10, 12 og 14 brænder ned til grunden.

hvor hvert Korps viser deres indøvede Færdigheder. Tilslut marcheres samlet ind til Byens Torv.

I "Ribe Stifts Adresse=Avis" under Kolding beskrives begivenheden således: I Gaar blev Borgervæbningens nye, af dens Kommandeur Cancellieraad Diechmann forærede, Fahne indviet. Denne Højtidelighed udmærkede sig fra flere Sider, men især ved en skøn, med mandig Veltalenhed fremført Tale af Kommandøren, hvornæst med rørende Andagt, Salmen N° 447 i den evangelisk kristelige Psalmebog blev afsjungen (O Gud! vor Tillid og vor Styrke). Efter et højtideligt: Længe leve Kongen! Længe leve Kronprindsen! hørtes og et hjerteligt: Leve vor Kom-

mandør! Med nogle heldige Evolutioner sluttedes Dagen med dette Aars flittige og veludførte Vaabenøvelser.

Det blev en god dag for borgmesteren og borgerværnet, og byen kunne også være tilfreds med dette borgerlige korps, man på så få år havde fået organiseret med rimelige våben og flotte uniformer. Men vejen hertil havde ikke været uden problemer.

KOLDING BORGERVÆBNING

Efter Englands angreb den 2. april 1801 ved slaget på Reden bliver det for alvor klart for

den danske regering og den enevældige konge, at landet ikke længere kan vide sig sikker mod udefra kommende fjendtlige styrker. En forordning er allerede fremsendt i maj 1801 med omgående krav til først og fremmest kystnære byer om oprettelse af borgervæbninger, der delvis kunne indgå i det nationale forsvar.

Væbningerne skulle i købstæderne bestå af mindst to afdelinger. 1. afdeling skulle udgøres af de borgere i byen, der havde næringsbrev, dvs. købmænd, håndværkere, værtshusholdere og andre selvstændige erhverv. 2. afdeling af karle og svende uden selvstændigt borgerskab. 1. afdeling havde ud over pligt til at forsvare byen også ansvar for at opretholde ro og orden. 2. afdeling skulle i tilfælde af fjendtlig trussel fungere som egentlige kampsoldater og gå fjenden i møde.

Da denne forordning i 1801 blev udsendt til de danske købstæder, var Kolding by nok ikke den, der stod dårligst rustet til at sætte opgaven i værk. Man havde allerede et borgerværn, hvis oprindelsesdato er uklar, men op gennem 1700-tallet havde man haft det krav til personer, der ønskede borgerskab, at de – udover at fremvise et dueligt mesterbrev, aflægge borgerskabsed samt betale et gebyr til byens kasser – også skulle anskaffe en uniform og helst en eller anden form for våben og derefter indtræde i det herværende borgerkorps. Det fremgår ikke af protokollerne, hvilket udseende denne uniform havde, men det har sikkert været en mere eller mindre broget skare, for i flere tilfælde nævner de nyudnævnte borgere, at de har medbragt uniform fra deres tidligere opholdssted, og det blev accepteret.

Udover dette fodfolkskorps havde man

også et mindre ridende korps på 17 mand. Det var et frivilligt korps, oprettet 1790 i anledning af kronprins Frederik (senere Frederik 6.) og prinsesse Marie Sophie Frederikkes bryllup på Gottorp Slot i Slesvig den 31. juli 1790. Lige netop dette korps havde fra starten fået ensartede flotte blå uniformer og gule pantaloner (stramtsiddende lærredsbukser). I realiteten fungerede de som et rent paradekorps. Det er omtalt i min artikel i Koldingbogen 2010. Det krævede lidt penge på kistebunden at blive optaget i dette korps, da udgift til hest, seletøj, uniform og våben helt var for egen regning.

Det var som omtalt centraladministrationen i København, dvs. Danske Kancelli, der tog initiativ til borgerværn i hele landet. Adam Ludvig Moltke (1743-1810) i Aalborg udnævntes til kommanderende general i Jylland, og under ham stod amtmændene. I Vejle Amt var det Carl Frederik von Hellfried (1739-1810), der således fik borgervæbningerne i Vejle, Fredericia og Kolding som sit ansvarsområde.

Hellfried, der i 1796 var blevet udnævnt til amtmænd i Vejle, er her i 1801 en venlig, ældre, men sygdomsplaget person. Han vælger at udnævne den i Kolding boende løjtnant og toldinspektør Peder Malling (1760-1824) til overkommandør for Kolding Borgervæbning med disse ord: *Deres Velbyrdigheds bekiendte Nidkiærhed og Iver for den offentlige Tarv og i Hans Majestæts Tieneste, giver mig den fulde Tillid til, at De, i denne væsentlige Begebenhed af Lande- og Borgerværns kraftfulde Dannelse, vil under Kolding Kiøbstad udvise al den Understøttelse, som Deres Stilling tillader.*

Med en sådan opfordring er det vist ikke overraskende, at Peder Malling med en vis

optimisme påtager sig jobbet. Det fremgår i øvrigt tydeligt i den omfattende brevveksling mellem Hellfried og Malling, der ses i de følgende måneder, at deres samarbejde fungerer fortrinligt om de mange og for dem begge uvante opgaver, der skal løses.

SKARPSKYTTEKORPS

Som udgangspunkt havde man altså den oprindelige borgervæbning, en fodfolksafdeling bestående grundlæggende af de bysbørn, der havde borgerskab i Kolding. Den blev nu til 1. afdeling. Meget hurtigt i starten af 1801 fik man også etableret 2. afdeling, der bestod af de mandlige indbyggere i Kolding, der ikke havde borgerbrev – det var borgersønnerne, svende, tjenestekarle og andre tyende i byen. Bystyret havde det held ved udvælgelsen af disse, at man netop pr. 1. februar 1801 havde foretaget den lovbestemte folketælling, så man vidste ganske præcist, hvem man havde til rådighed. Således kunne Kolding i løbet af få måneder i starten af 1801 bryste sig med et borgerligt folkeværn på 250 mand samt et mindre, men meget præsentabelt ridende korps.

Men det er tilsyneladende ikke nok for Peder Mallings ambitioner. Han henvender sig til amtmand Hellfried med det forslag, at man, ganske vist ud af det oprindelige mandskab, danner en specialafdeling, et skarpskyttekorps. Det skal bestå af 30 unge, kraftfulde personer, der skal være i god fysisk form og uden nogen form for fysiske skavanker. Han tilføjer, at selvom intet endnu er vedtaget, har 11 unge mænd allerede meldt sig og endda villige til selv at bekoste uniformen, der i første omgang skulle bestå i en grøn trøje og

et par grå bukser. Hellfried godkender straks ideen. Et halvt år senere har korpset skiftet navn fra Skarpskyttekorpset til Jægerkorpset. Nu har Kolding så her i begyndelsen af juni 1801 fået etableret en borgerværnsstyrke på 270 mand fordelt på tre afdelinger samt et ridende korps på 17 mand. Men man mangler noget væsentligt nemlig uniformer og våben.

VÅBEN OG EKSERCITS

Skydevåben er et problem. 1. afdeling kan fremvise 30 flintlåsgværer, men kun 4 eksemplarer kan rent faktisk skyde, resten er mere eller mindre defekte. Det bliver en opgave for klejnsmed Lars Knudsen at gøre dem brugelige. Efter hans senere regning på arbejdet ses, at han måtte udrense geværløb, fæstne dem ordentligt med nye metalbånd, reparere låsemekanismer, indsætte nye hanefjedre samt fremstille rigtig mange nye ladestokke m.m. I øvrigt kan man efterfølgende konstatere, at arbejdet som bøsse-mager vist ikke kunne henregnes til Lars Knudsens spidskompetencer – som man vist ville sige i dag. Synsmændene, der skal godkende arbejdet, finder en del fejl, der bør rettes, men Lars Knudsen nægter at gøre arbejdet om, så han må acceptere, at hans regning kun bliver delvis betalt, og det er sidste gang, han optræder i rollen som våbensmed.

Selv om resultatet alligevel blev, at 1. afdeling havde fået lidt flere funktionsdygtige geværer, var det mere for et syns skyld, for deres fornemste pligt var ikke at gå i krig mod en evt. fjende, men snarere at sørge for ro og orden i byen, og hertil var sjældent brug for skarpe skud fra et gevær.

For 2. afdeling var situationen den, at de

slet ingen våben havde, men det var der heldigvis råd for. Danske Kancelli sendte den 21. april 1801 en våbenladning bestående af 70 flintlåsgewærer med bajonetter og en del krudt og kugler fra et arsenal i København med skipper Lars Pedersen til Kolding. Våbnene blev overgivet til Diechmann, der har ansvaret for deres opbevaring på Rådhuset, når de ikke anvendes i forbindelse med borgerværnets eksercits. Det var våben, som byen selv skulle betale med løbende afdrag til staten. Amtmand Hellfried vidste i øvrigt, at det var brugte gewærer fra Slesvigske Rytterregiment, som han selv i 1793 havde sendt til København – det kunne han se på de indgraverede numre – og som han tilføjede ”at det er ham bekendt gode Gewærer”.

Det var et krav fra Kancelliet, at der på Rådhuset blev stillet tre adskilte rum til rådighed for borgervæbningens munderinger. Et til hver afdeling, så våben og udrustning ikke blev sammenblandet, og våbnene måtte kun udleveres efter ordre fra Malling. Det ridende korps ejede selv al deres udrustning og kunne derfor have det hjemme privat. Nu havde man på Rådhuset ikke 3 ledige rum, så man inddrog 3 fangeceller til formålet. Snedkermester Becher indrettede rummene med hylder og knager til uniformer, støvler, bandlerer og patrontasker samt stativer til skydevåben og så forsvarlig lås på døren.

Det var alligevel et problem, da amtmand Hellfried pludselig meddelte, at general Adam Moltke 7 dage senere, den 29. april 1801, ville ankomme til Kolding for mønstring af Kolding Borgerværn. Da der stadig manglede våben, fik amtmanden sat i værk, at adjudant Richardt fra Vejle Borgerværn kom til Kolding med 30 gewærer til skarpskyttekorpsset –

Adam Ludvig Moltke (1743-1810) var i 1801 af kongen udnævnt til kommanderende general i Jylland. I februar 1807 blev han tildelt elefantordenen, men måtte grundet svigtende helbred søge sin afsked i marts 1808. Hans farbror var den store statsmand Adam Gottlob Moltke (1710-1792). Det kongelige Bibliotek.

naturligvis kun til låns for en kort tid. Endvidere lånte man fra arsenalet i Fredericia 16 karabiner (en kortere udgave af fodfolksgeværet) til det ridende korps.

Nu var våbnene nogenlunde på plads, men folk skulle jo også kunne bruge dem. Toldkontrollør Bæske var blevet ansat som eksercermester, og han havde lagt fløjshandskerne langt væk. Der var intens træning lørdag aften fra 7 til 9 og igen søndag morgen fra 5 til 9 og atter om eftermiddagen fra 2 til 6. Senere kom der også eksercitsøvelser onsdag og torsdag aften. Ikke noget at sige til, at der kom en del ansøgninger om fritagelse for disse øvelsestimer.

Bager Ole Jensen skriver, at han får rystelser over hele kroppen, bliver svimmel i hovedet af alle de drejninger i eksercitsen, og benene vil heller ikke følge trop. Han er også 66 år gammel, så selv den ret hårde kaptajn J. Wissing kan godt se det rimelige i, at bageren slipper. Det samme sker for den 60-årige sva-ge skomager Jens Stephensen, der ydermere kan fremføre, at han på grund af fattigdom ikke både kan deltage i de mange våbenøvelser og så leve af sit arbejde. Rebslager Niels Ditlefsen har fået hovedpine dag og nat, og hænderne ryster – han kan bare ikke klare det mere. Men her mener Wissing ikke, der skal gives fritagelse, som han udtaler: *Hvis Rebslager Ditlefsen kan gå fri, er der rigtig mange andre, der også bør slippe.* Men både Malling og Hellfried er enige om, at skomageren skal slippe, og sådan bliver det så.

Som omtalt var generalens mønstring af borgervæbningen annonceret til den 29. april 1801. Uniformer havde man endnu ikke fået rigtig styr på, så det måtte vente. Men en mønstring samt parade- og militæreksercits virker bare ikke, hvis militærmusikken mangler. Da musikafdelingen endnu ikke er var på plads, må man leje 2 hoboister, 2 pibere samt 2 tambourer fra Fredericia, så den kommanderende general for Nørrejylland Adam Ludvig Moltke kan få det bedst mulige indtryk af Kolding Borgervæbnings evner og slagkraft. Af de mange brevvekslinger, der op til tidspunktet er mellem Malling og Hellfried, kan man tydelig fornemme deres nervøsitet. Aftenen før sender Hellfried med rytterpost dette brev til Kolding:

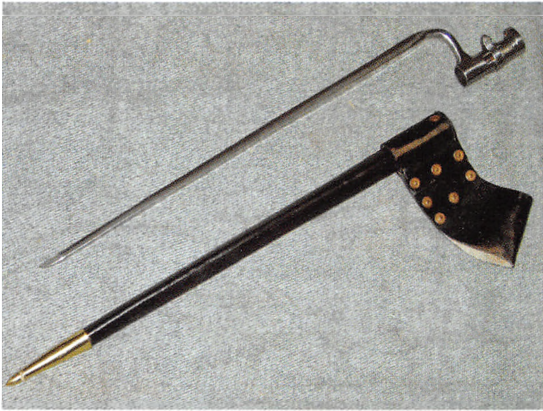
Borgerværnets Mynstring begynder i Kolding Morgen Eftermiddag Kllokken 4, ieg udbeder derfor Deres Velbyrdighed ville have alle Afdeeling

ordnet til den Tid paa Mynsterpladsen, hvor jeg vil haabe under Deres Nidkiære Anførsel at erholde sammes Biefald af den Commanderende General, som her i Weile. De behager ligeledes at foranstalte Ordonantser afsendte til Mynsterherrene, ved Ankomsten til Colding.

Det er altså gået godt i Vejle om tirsdagen, og det gør det bestemt også dagen efter i Kolding, alt klapper, som man håbede, og Moltke skriver kort efter, at han har været meget glad og stolt over at se den begejstring og ildhu, som mandskabet havde vist under mønstringen og eksercitsen. Han har meddelt dette til Kongen, og denne har derefter besluttet at: *Overkommandør Peder Malling, skal have Tilladelse til at bære Armeens Feld Tegn til Hæder for dette Værn og til Bevis på allerhøjest sammes Tilfredshed med Deres hidtil anvendte Iver på dette Værns begyndte Øvelser.* Feltegnet er her en portepé, en sabelkvast, i guld og grøn silketråd.

Man må håbe, at alle var tilfredse med resultatet, for der kommer en regning fra eksercermesteren og de udlånte musikere fra Fredericia på 35 Rigsdaler (Rdl.) 5 Mark (Mk.). Skal man skønsmæssigt gøre det op i nutidige kroner, svarer det til ca. 9.000 kr. Regningen, der er specificeret, viser, at honoraret alene til eksercermester Bæske udgør de godt 6.000 kr. Måske er det forståeligt, at de eligerede borgere (6 valgte borgere, der rådgav magistraten i økonomiske spørgsmål) ønskede ham afskediget. Sagen nåede helt op til overgeneral Moltke, men denne afslår på det bestemteste at reducere i eksercerøvelserne, så han mente, at Bæske indtil videre burde blive på posten.

De eligerede borgere protesterede også mod udgifterne til blykugler, sadelmagerarbejde

Fremstillingen af bajonetskeder var en af de opgaver, som sadelmagemester Lund havde fået i licitation i 1801. Han skulle for en samlet pris af 21 Rdl. 3 Mk. 4 Sk. fremstille 44 bajonetskeder, 44 geværremme samt 44 pandhætter. I prisen var inkluderet materialer og udgifter til gjørtlerarbejdet med de forstærkede metalspidser på bajonetskederne.

(bajonetskeder, geværremme, patrontasker, bandolerer, pandhætter og gehæng), men deres protester blev affærdiget af magistraten.

Der afholdtes detaljerede licitationer for det hele. Der indkaldtes til licitationsforretning på Rådhuset den 20. maj. Det foregik på den måde, at de der havde interesse i at få arbejdet (benævntes liebhaverne) mødte op og gav deres bud på arbejdet. Den lavest bydende fik arbejdet, til gengæld skulle de to næstlaveste optræde som synsmænd efter arbejdets fuldførelse.

EPAULETTER OG UNIFORMER

I foråret 1802 kommer der en bekendtgørelse fra Det danske Kancelli, hvori der gives tilladelse

til officerer i borgervæbninger over hele landet til at bære epauletter på deres uniformer. Det er en stor anerkendelse til disse officerer. Epauletter var hidindtil kun beskåret officerer i de egentlige militære afdelinger at bære, nu kunne disse borgerlige officerer med ét føle sig som en del af det nationale forsvar, og det var ikke ubetydeligt i en tid, hvor patriotismen var for opadgående i Danmark.

Epauletten var i sin oprindelse tænkt som en beskyttelse, der skulle gøre det mindre generende for soldaten at bære det ret tunge våben, som musketten trods alt var, og derfor var den udformet som en pude på højre skulder. Marskallen af Belle-Isle, Charles Louis Auguste Fouquet (1684-1761) fandt dog i 1759 på, at epauletter nu skulle bruges på begge skuldre som en gradsbetegnelse for officerer.

De blev nu fremstillet som brede bånd eller tresser af uld, fløjl, silke eller sølv/guld tråde evt. omgivet af en halvmåne af metal, undertiden med frynser og forskellige knapper og stjerner, der ved forskel i form og størrelse angav officerens rang.

Kommandør Malling erklærede for det samlede borgerkorps, at han agtede at anskaffe sig og bære disse officielle gradstegn, men kun på betingelse af, at alle øvrige officerer i borgervæbningen gjorde ligeså. Det var nu ikke noget, han havde fundet på, for i forordningen var det udtrykkeligt bestemt, at enten anlagde alle officerer eller ingen i et korps epauletter. Tilslutningen var 100%, og Malling kunne 20. maj meddele amtmand Hellfried beslutningen, og han ville personligt anlægge: *2de Epauletter af Guldtraade med Majors Destignions Tegn.*

Nu havde man så fået orden på våbnene,

mundering og gradstegn for officerer, men et problem, der endnu ikke var løst, var uniformeringen af hele borgerværnet. Der var en mening om, at fodfolket skulle have grønne trøjer og hvide benklæder, men et egentlig krav var endnu ikke fremlagt, så det var stadig en lidt broget flok, der stillede op på eksercerdagene. Men da Malling i 1802 fik meddelelse om, at kronprinsen i slutningen af maj ville komme til Kolding for at mønstre byens nye borgerværn, fik det byens borgerskab til på opfordring af prokurator Tønnes Just Jung-hans at yde et frivilligt bidrag til uniformer for 2. afdeling. Uniformerne skulle være byens ejendom og opbevares på rådhuset. Der blev i hast fremstillet farvelagte uniformstegninger, som sendtes til godkendelse hos amtmand Hellfried, som kun ændrede nogle få detaljer, men ellers godkendtes udkastene, og uniformerne blev færdige til kronprinsens besøg. Man fik også maler Dyring til i Borger-væbningens protokol at indtegne og farvelægge de forskellige uniformer. Disse tegninger henviser Diechmann senere til, når der skal fremstilles nye uniformer. I øvrigt får han fremstillet ekstra sæt heraf og sender dem bl.a. som gave til Moltke i Aalborg i 1803.

Uniformerne kom til at se således ud:

1. Afdelings officer: Grøn kjole med gule kanter, krave og ærmeopslag sort med gule kanter, gule knapper, gule bukser og skjorte, hvid halsklud, sorte korte støvler, sort trekantet hat, sort kokarde med hvid fjer.

1. Afdelings menig: Grøn kjole med gule kanter, krave og ærmeopslag sort med gule kanter, gule knapper, hvide lærredsbukser med benknapper, lange sorte støvler, hvid halsklud, rund hat med grøn fjer, kokarde røde og gule ringe.

2. Afdelings officer: Samme uniform som 1. afdeling, hattens fjer hvid med rød top og kokarde grønne og røde ringe.

2. Afdelings menig: Grøn kort trøje med gule kanter, sort krave og ærmeopslag, gule knapper, hvid halsklud, hvide lærredsbukser med benknapper, korte sorte støvler, rund sort hat med grøn fjer med rød top, kokarde grønne og røde ringe.

Jægerkorpsets officer: Grøn kort trøje, krave og ærmeopslag sort, gule knapper, hvid skjorte, grå lærredsbukser, korte støvler, sort rund hat med hvid fjer og sort kokarde.

Jægerkorpsets menig: Grøn kort trøje, krave og ærmeopslag sort, gule knapper, hvid halsklud, grå lærredsbukser, korte støvler, sort rund hat med grøn fjer og kokarde med sorte og grønne ringe.

Ridende korps, officer: Blå kjole med hvidt for over hvid skjorte, sort halsklud, rød krave og ærmeopslag, hvide kanter og sølvfarvede metalknapper, gule bukser og halvlange støvler med sporer. Trekantet hat med hvid fjer og sort rund kokarde.

Ridende korps, menig: Afviger kun fra korpsets officer ved kokarden, der for den menige er rund med gule og røde ringe.

DIECHMANN BLIVER OVERKOMMANDØR

Major Malling når lige at se sit borgerværn optræde i deres nye uniformer, inden han fra-træder til fordel for et nyt embede som told-inspektør i Langenfelde sydvest for Kiel.

Hellfried er ikke i tvivl, det må være Diechmann, der skal være den nye overkommandør for borgerværnet. Denne takker for tilliden og ønsker blot, at han må udnævne

Mandskabets fordeling og uniformer 1803:

*1. afd. menig
(58 menige)*

*2. afd. menig
(61 menige)*

*Jæger menig
(50 menige)*

*1. afd. officer
(10 officerer)*

*Jæger officer
(8 officerer)*

Rytter/officer til hest (5 officerer)

Rytter/menig til hest (12 menige)

Overkommandøruniform 1803. Denne uniform var designet til Diechmann. Det fremgår ikke af de tidligste beskrivelser i borgervæbningens materiale, om den første kommandør Peder Malling havde en lignende uniform, men noget kunne tyde på, at han brugte sin embeds uniform fra toldvæsenet dog tilføjet et par majorsepauletter på skuldrene.

prokurator Johannes Nellemann til sin adjutant og skomager Christen Langen til eksercermester. Det bliver godkendt, men kort efter trækker Nellemann sig, da han foretrækker posten som kaptajn ved 2. afdeling. Han

foreslår selv købmand Jacob Aagaard til adjutantstillingen, også det bliver godkendt. Aagaard får en uniform som officerer i 1. afdeling, men med den ændring, at hattens fjer er rød.

Den 3. august 1802 sker den officielle udnævnelse af Diechmann som overkommandør, og blandt meget andet giver det ham ret til at bære den fine uniform, som titlen indebærer.

Kommandøruniformen var højrrød livkjole med gult foer, krave og opslag i sort fløjl, kjolen med overslag, gule metalknapper, skjorten hvid, bukserne gule, sorte halvstøvler med sporer. Trekantet hat med guld og grøn silkesnor om pulden og duske ved enderne samt guldspænde over sort kokarde med hvid fjer. Majorsepauletter.

Diechmann får hurtig brug for at vise sin nye uniform frem, for allerede 3 dage efter hans udnævnelse kommer general Moltke til Kolding for mønstring.

Der går ikke lang tid, før man i borgervæbningen mærker, at en ny leder er trådt til. Han vil have strammet godt og grundigt op på de enkeltes engagement og forpligtelser for korpset. Eksercitsen skal fylde mere. Det skal ikke være muligt blot at betale sig fra udeblivelser. Han får indført, at alle ubegrundede udeblivelser medfører, at personen stilles for en krigsret. Chefen for de enkelte korps skal hver uge sende indberetning til Diechmann om udeblivelser eller forsømmelser uden forud tilladelse, og derefter blive alle sat for en krigsret, der kan resultere i bøde eller fængselsstraf.

Denne stramme praksis får flere til at søge om fritagelse for tjenesten, i sjældne tilfælde slipper de helt, men så har de også måttet be-

tale fra 5 til 25 Rdl. til borgervæbningens kasse. Diechmann har også fået oprettet et såkaldt invalidekorps, hvori ældre eller lidt svagelige personer bliver optaget. Her er de fri for eksercits og våbenøvelser, men skal i stedet være brandvagt eller anden type vagt ved større begivenheder i byen. Invalidekorpset udgør i 1803 49 personer i alder fra 42-76 år.

Da Diechmann i 14 dage skal på en rejse til København, bliver det kaptajn Jessen og adjutant Aagaard, der skal repræsentere borgerværnet. Diechmann gør dem inden sin afrejse opmærksom på, at de i hele perioden skal holde sig standsmæssigt klædt i deres respektive officersuniformer. Uniformen er en hædersdragt, som man skal være stolt af at bære. Han gør for en sikkerheds skyld opmærksom på, at ingen officer tager hatten af under tjenesten, men alene holder den venstre hånd på samme.

Borgervæbningen som helhed er uden tvivl til stor glæde for byens borgere, og der er heller ikke problemer med at få de lidt mere velhavende borgere til at betale, når nye uniformer eller fælles mundering skal anskaffes. Et enkelt tilfælde skal lige nævnes. I sommeren 1803 får Diechmann følgende brev:

*Højædle Velbyrdige
Herr Kancellieraad Diechmann*

"Den Overbeviisning, at et par Feltkanoner eller saakaldte Amysætter ville med Nytte bruges af denne Byes, i saa mange Henseender fordelagtigen og udmærkede Borgervæbning, bestemmer mig til herved at have den Ære, at tilstille D E R E S Højædle Velbyrdighed vedlagde, ringe men velmente Bidrag af 2 Rdl. til denne Idees Udførelse, dersom den finder Bifald. Jeg tager

mig endnu den Frihed at tilføje, at jeg med sand Fornøjelse, saa længe jeg opholder mig her i Byen, aarligen bidrager 1 Rdl. til Anskaffelse af den ved Øvelserne fornødne Ammunition, og, at jeg af Hjertet ønsker at kunne have tilbuden noget Anseeligere".

Kolding den 9. Juli 1803.

*Ærbødigst fra
Gessner.*

Inde i brevet lå der stadig 2 sammenfoldede 1 Rigsdalersedler, så trods den gode vilje var indsamlingen åbenbart ikke blevet sat i gang af Diechmann.

Den glade giver er litterat Frederik Christian Gessner (1771-1807). Han var leder af en søndagsskole, der blev holdt på Rådhuset. Eleverne var den konfirmerede ungdom af håndværkerstanden, der her blev undervist i fag som retskrivning, kalligrafi, frihåndstegning, bygningstegning, geometri og regning. Undervisningen var gratis for eleverne. Byens kærnerkasse hjalp til med 40 Rdl. om året. På et tidspunkt havde skolen omkring 100 elever. Det var i virkeligheden det første forsøg på en teknisk skole i Kolding. Den lukkede af økonomiske grunde ved Gessners død i 1807.

Diechmanns renommé som en dygtig og effektiv kommandør ses tydeligt af brevene fra både general Moltke og amtmand Hellfried, hvori begge påpeger hans iver og gennemarbejdede løsninger til Kolding Borgervæbnings bedste. Da der kommer besked om, at kronprinsen vil aflægge byen et besøg 4. juni 1803, giver han da også fornyede opfordringer til at få våbenøvelser i ekstra omrejninger og ordre om, at al udrustning bliver gået nøje efter, uniformerne gennemgået, at

ikke én knap mangler eller én epaulet sidder forkert og alle hattefjer er som nye osv.

Noget kunne tyde på at kronprinsen denne gang overnatter hos Diechmann i dennes gård på Rendebanen, for det ridende korps skal gøre honnør – netop på Rendebanen.

Førstkommende Løverdags den 4. denne Måned om Morgenen kl. 7½, paraderer første Afdeling for Hans kongelige Højhed Arveprinsen til hvilken tid Korpsset indfinder sig på Rendebanen, hvilket behageligt tilkendegives for Stadskaptajnen. Ligeledes tilkendegives Hr. Ritmester Wulfsberg, at det ridende Korps viser den sædvanlige Honnør ved denne Lejlighed.

I juli måned kan Moltke med begejstring skrive til Diechmann, at han har fået orientering om, at kronprinsen har fundet så nådigst Velbehag i den Deres patriotiske Nidkjærlighed, hvormed De forestår Borger bevæbningen af Kolding By og det er derfor blevet bestemt, at han skal tildeles ærestegnet af armeens portepé.

Midt på året 1803 anmoder amtmand Hellfried af helbredsmæssige årsager, at måtte gå på pension. Hans efterfølger bliver Johan Henrik Selmer (1756-1831).

Det skal snart vise sig, at Selmer ikke er helt så medløbende som forgængeren, hvad angår Diechmanns mange selvbestaltede afgørelser.

Amtmand Selmer lægger straks ud med den af kongen bestemte ordning om en udligning af de udgifter, købstæderne i amtet har haft vedr. bevæbningen af deres respektive 2. afdelinger. Det viser sig her, at Kolding er en del skyldig til Vejle. For at minimere dette beløb forsøger Diechmann at få bragt et beløb til en tambourtromme ind i regnskabet, men Selmer undrer sig og påtaler det for

Tambourtrommen er 40 cm høj, med messingkedel, hvori det danske våbenskjold fra før 1814 (indeholder den norske løve) er drevet med et fremtrædende relief. Rammerne omkring trommeskindet er af træ (rødmalet) og fast monteret med snoretræk. Museet på Koldinghus.

Diechmann, der ser sig afsløret og må trække i land.

HISTORIEN OM TROMMEN

Ved et besøg af kronprinsen ville man gerne give opvisningen lidt ekstra kulør og havde i den anledning lånt en tambourtromme af Fredericia Borgervæbning. I Kolding havde man købt en lignende nogle måneder forinden til 2. afdelings tambour. Et stykke tid efter kronprinsens besøg leverede man så trommen tilbage.

Da kaptajn Mathiesen i Fredericia så sin tromme, nægtede han at modtage den, da den ganske enkelt var så beskadiget, at den næppe kunne repareres. Han klagede naturligvis til Diechmann og forlangte en ny tromme eller penge dertil, men denne havde forhørt sig hos chefen for 2. afdeling, Nellemann, om han kendte noget til, at omtalte tromme skulle være blevet beskadiget, inden den blev sendt tilbage til Fredericia. Dette blev på det bestemteste benægtet af Nellemann. Diechmann førte nu sag mod Mathiesen for at få denne dømt til at modtage trommen og kvittere herfor.

Det var en rigtig dårlig sag, han her forsøgte at føre igennem, for Mathiesen kunne jo med god ret hævde, at Kolding havde modtaget trommen uden kommentar om evt. skade tidligere, og da det nu var tydeligt for enhver, at den var endda meget skadet, måtte ansvaret ligge hos den, der sidst havde haft den i brug, nemlig borgervæbningen i Kolding. Naturligvis kunne skaden være sket under transporten, men det kunne aldrig blive Fredericias ansvar. Mathiesen havde allerede bestilt en ny tromme i København, og den regning måtte Kolding betale plus omkostningerne ved retten i Fredericia, da man naturligvis tabte sagen.

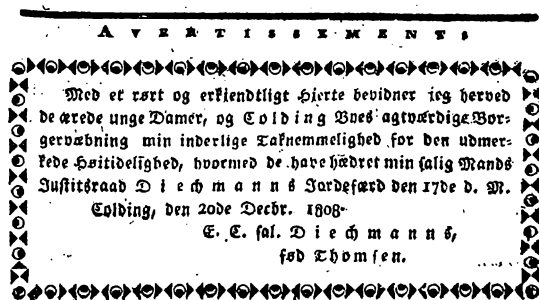
Nu er det så, at Diechmann forsøger at få beløbet ind i det regnskab, som skal udlignes med de andre købstæder, men her er det, at Selmer ser, at der tidligere har været en tromme med i et regnskab fra Kolding, så det går ikke igen, der kan kun bevilges én tromme til hvert korps.

På andre områder, og her især angående krigsretterne, er de helt af samme mening. Da de eligerede borgere i 1805 atter er ude med

sparekniven og vil fratage stadstambour Johan Edwaldt den betaling på 1 Rdl., han er vant til at få for hver gang, han deltager i borgervæbningens arrangementer, klager denne sin nød til amtmanden. De eligerede borgere mener nemlig, at da det er Johan Edwaldts borgerpligt at deltage, og på lige vilkår med de andre i korpset, er det uden betaling. Stadstambouren mener derimod, at det er hans levebrød, man her forsøger at fratage ham. Selmer og ligeså Diechmann finder, at ifølge en resolution af 1792 har Johan Edwaldt ret, og kærnerkassen må fortsat betale hans løn, også når han arbejder for borgervæbningen.

BORGERVÆBNINGEN EFTER DIECHMANN

Natten mellem 6. og 7. december 1808 dør Diechmann 52 år gammel. Kolding Borger-

Ved Diechmanns begravelse gik 1. afdelings kaptajn, Wissing, forrest med den nye fane sænket og 12 underofficerer fra korpset bar kisten, herefter gik 1. og 2. afdeling uden våben. Det ridende korps afsluttede processionen. Ved graven af-fyrede jægerkorpset æressalut for deres afdøde overkommandør. Ribe Stifts Adresse Avis 1808.

væbning sørger for ved sit fremmøde, at han får en begravelse, der er en overkommandør værdig, i "Ribe Stifts Adresse=Avis" indrykker enken annoncen ovenfor.

Kolding Borgervæbning fortsætter nu med købmand Andreas Wissing som overkommandør (1808-1836). Han kalder sig nu Stads-hauptmand. Derefter er det skomagermester Søren Kyster, der fungerer fra 1836-1845. Købmand I.S. Borch slutter af fra 1845-1853. Den 26. oktober 1853 udsteder Frederik 7. en kongelig resolution, hvori *Borgervæbningerne i Kallundborg, Kolding, Nakskov, Nysted, Ribe, Rudkjøbing, Skielsskjør, Stubbekjøbing, Thisted, Varde og Veile ophæves. I disse Kjøbstæder organiseres, forsaavidt det ikke allerede er sket, et forenet Brand- og Politiecorps, og at det Mandskab, der henhøre til Politieafdelingen, forsynes med geværer.*

KILDER OG ANVENDT LITTERATUR:

Kolding Borgervæbnings protokol fra 1802. (Kolding Stadsarkiv A 1073).

Kolding Rådstuearkiv, Dok. vedr. Borgervæbning i Kolding 1801-45. (Landsarkivet for Nørrejylland D 14,295).

Kolding Rådstuearkiv, Stamrulle over Borgervæbningen 1813. (Landsarkivet for Nørrejylland D 14,294).

Kolding Rådstuearkiv, Div. dok. vedr. kongl. besøg 1728-1825. (Landsarkivet for Nørrejylland D 14. 280).

Vejle Amts arkiv, Indkomne breve 1798-1807. (Landsarkivet for Nørrejylland B 7, 146-48 og 355).

Kolding Politiprotokol 1800-1810. (Landsarkivet for Nørrejylland D 74, 91).

Ribe Stifts Adresse-Avis 1803 og 1808.

Collegial-Tidende for Danmark og Norge 1801-1802-1803.

P. Eliassen: Kolding fra middelalder til nutid. 1910.

Birgitte Dedenroth-Schou, Jens Åge S. Petersen: Rådhus og bystyre i Kolding 1500-2000, 2000.

Hans Chr. Wolter: Den danske hær i Napoleonstiden 1801-1814, 1992.

Frans Løvschall: Den nye Th. Møller, Gamle danske Militærvåben, 1998.

T.A. Topsøe-Jensen: Personalhistoriske oplysninger om Det danske Officerkorps 1801-1919, 1932.

Poul Ib Liebe: De Danske Borgervæbningers Historie, 1986.

Sigvard Skov: Faner og flag på Koldinghus, 1950.

Henr. Wandall: Kolding Tekniske Selskabs Skole, 1904.

Frans Løvschall: The "Lacy" British Muskets, Vaabenhistoriske Aarbøger 2003.